

Ivan Cankar

MIMO ŽIVLJENJA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Mimo življenja

Ivan Cankar

Ivan Cankar, 1907

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

CANKAR, Ivan, 1876-1918

Mimo življenja [Elektronski vir] / Ivan Cankar. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-016-5 (pdf)

ISBN 978-961-279-017-2 (mobi)

ISBN 978-961-279-018-9 (ePUB)

257071360

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upošteвате in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Mimo življenja	6
Brez doma.....	9
O prešcah.....	11
V temi	19
Greh.....	26
I	26
II.....	30
III	36
Tinica	42
I	42
II.....	43
III	45
IV	47
V.....	48
VI.....	50
Na Golgato	52
Lepa Vida.....	55
Zaljubljena fantazija.....	59
Vedomec	65
I	65
II.....	67
III	70
IV	72
V.....	75
Sreča	77
Pozdrav iz domovine	99
Poet.....	102

Mimo življenja

Ob prazniku je bilo, veselem, poletnem; in povetil sem oči, ker me je bilo sram te pustosive osamljenosti, in sem se umaknil ljudem.

Čisto sam sem bil v krčmi, v veliki, temni izbi. Kakor onkraj sveta, onkraj življenja; nisem videl neba, ni me dosegel s ceste prazniški šum. In vendar je bilo do ceste komaj par korakov; skozi veliko okno sem videl ljudi, ki so se sprehajali v soncu; opazil sem časih celó, kako so se premikale lepe ustnice, kako so se smejale mlade oči. Nasmehne se človek, kadar vidi vesel smehljaj; moj obraz pa je ostal miren, moje oči se niso nasmehnile. Kar je šumelo, kar se je lesketalo tam zunaj v soncu, mi je bilo tuje; ljudje, ki so hodili tam, živeli, niso mislili mojih misli, ne želeli mojih želja; ne sovraštva ni bilo med mano in med njimi in ne ljubezni ...

Tisto leto je bila poletna moda jako okusna. Posebno polrazcvela dekletca z velikimi, rosnimi očmi, polnimi ustnicami – kakor sončni žarki ... raztopilo bi se človeku srce ... Silni slamniki, ki so zasenčili vse čelo do obrvi, in od slamnika svetel trak, svetla pentlja na vrat; lahke bluže, svetle, prozorne, z rokavi tesnimi ob ramenih, širokimi ob gležnjih, tako da je bila roka gola do komolca, če se je vzdignila; krilo tesno, vlito na polne ude – o koprnenje! ...

Hej? Ne, bratec, to vse ti je tuje, nedosegljivo za zmerom!

Omeglilo se mi je bilo oko za trenutek; morda se je bil porodil – hipna senca – spomin iz nekdanjega nezavednega življenja. Zazibalo se je nekoliko, vztrepetalo je – in spet sem gledal hladán in miren – v tisto sonce, ki je sijalo zunaj tako tuje tujemu življenju.

Ni potreba ljubezni, ni potreba sovraštva; ali zakaj bi me ne zanimalo, kar se gnete tam v svetli izložbi? Prijetno je človeku, če ima pred sabo kozarec vina in povrhu še komedijo ... Kam hitite, dekletca mlada, rosnooka? Postoj – kam se je bil izgubil tvoj pogled? Videl sem pogled, utrnil se je bil nenadoma iz čistega očesa in je ugasnil ... in bilo mi je, kakor da sem šel po livadi, brezskrben, popevajoč – in glej, prepad pred mano ... Kam, o dekletce mlado, rosnooko? ... Ugasnil je bil nečisti pogled in se je spet vžgal in je gorel v široko odprtih, temno obrobljenih očeh; predrzo so se smejale rdeče ustnice; lica, pred trenutkom še tako nežna in polna, so bila že vsa udrtá in našminkana; koketno se je zibalo telo, levica je privzdigala krilo do kolena ... Začudil sem se, zasenčil sem oči z dlanjó, da bi videl natanko. Saj se ne smejó rdeče ustnice – v trudnem ihtenju trepečejo; nič ni predrzen njen pogled, brezizrazen je, plaho, komaj zavedno iščoč, proseč, očita-joč; in v šminko na licih kopljejo solze globoke struge. Iztegnila je roko, upognila je glavo, da bi se branila; zmerom nižje kloni glava, komaj vidim še prste visoko iztegnjene roke; pogreznila se je tiho, izginila je ...

To je bila ena sama karikatura v komediji, ki sem jo gledal z zadovoljnimi očmi. Ali pozorišče, prej tako dolgočasno prazniško, je bilo zmerom bolj zanimivo. Nič več ni bilo sonce veselo; težka, soparna je bila njegova svetloba, svetili so se v nji obrazi kakor s potom in krvjó obliti.

Videl sem elegantnega človeka v sivi ogrinjači, belo rožo v gumbnici. Hodil je prej na lahko sključen, kakor je bilo takrat v modi, smehljaj se je koketno pod črnimi brčicami; nameril se je bil za dekletcem mladim, rosnookim. Toda glej, zmerom bolj upognjen je bil njegov hrbet – čudo božje: stavec ob palici! Tresejo se mu šibka kolena, oči brez vejic gledajo motno. umirajoče v poslednjem nelepem žarku poželenja. Iztegnil je bil nekoliko roko, išče s palico, tiplje kakor slepec, opoteka se, pada; samo še plešasto glavo sem videl, ki se je zamajala, vzdignila, utonila kakor v vodi ...

Nič se ni poznalo v gneči, da je utonil – kakor da bi se bila posušila bilka na prostranem travniku ... Kam si se napotil, mladenič? Tam beži, v črni množici sam, svoboden in umakne se mu strahoma, kogar se dotakne njegov komolec. Oblečen je – kaj nisem bil tudi jaz tako oblečen nekoč? Ne ... to je pač le spomin iz tistega nezavednega, že pozabljenega življenja. Morda sem nosil takrat pisano, vihrajočo ovratnico, širokokrajni klobuk postrani na kuštravih laseh, suknjo odpeto; morda je bil tudi moj obraz takrat, v tistem nezavednem življenju, tako predrzno vesel, so se bleščale tudi moje oči v tako žarkem ognju ... Kam si se napotil? Postani! ... No on ne postane, sam si je bil zapisal usodo, podpisal sodbo, Bog z njim! Prišel je mimo svetilke na oglu; tam je množica najgostejša – kakor muhe silijo k luči! In zasijala je luč tudi na njegov obraz, vsega je polila z gorko, rdečo krvjo! ... Postani, še je čas! Bog z njim, nisem njegov varuh! Naj bi se ne bil rinil v gnečo ... Že je raztrgana, razcapana njegova odpeta suknja, cunje mu visé od ramen; njegova krepka pleča so se zožila, glava se je povесila; roke, tresočé, šibke, koščene, kakor vrabčevi kremplji, se iztegajo; ne morejo se več braniti, ne morejo si napraviti steze ... Nič tragike – sméšen je bil! Kuštravi lasjé, mokri od potú, so bili legli na čelo, preko oči, v dolgih svetlih grivah in kapalo je od njih na nos, na ustnice; oči – kje je vaš žarki ogenj? – so buljile začudeno, neumno ... Zatóni, zgodnji starec!

Stojé, vsi stojé, ne pomaknejo se za ped po cesti navzgor! Noge stopajo, šibe se, omahujejo – ne za korak naprej, ne za korak nazaj, ne za ped! Če to ni kratkočasna komedija ... vina, fant!

Zmotil sem se bil namreč, kakor se zmoti človek, ki se vozi po véliki cesti: – mirno stoji voz, a holmi z belimi cerkvami, travniki, polja, nizke kmečke hiše, s slamo krite, gospod župnik, ki stoji na vrtu in bere brevir – vse hiti mimo v pisanih podobah, radost in čudo očem ... Tako je bilo: moja tiha, temna koliba z zaspanim natakarjem vred se je vozila jadrno mimo okamenele ceste. Gledal sem jih, koprneče popotnike, v kolobar začarane, kako so bili z nogami, krvav pot na čelu, krvave solze v očeh in smeh, o čudež, smeh na odprtih ustnicah, smeh brez vzroka, neumen, grd, iz blazne bolečine porojen. Bijejo z nogami, toda čarovni kolobar je začrtan, zarisan v zemljo tako ozko, da omahuje, pada telo ob nerodni, prenestrpni kretnji ... Velik, suh človek v črni salonski suknji, z zlatimi naočniki in rodoljubno brado vzdiga kolena posebno visoko, kakor da bi mél prosó. Na njegovem obrazu ni niti sledú bolečine – očitno je, da je že popolnoma blazen in se mu resnično dozdeva, da popotuje neumorno, roma naravnost proti cilju, kakor si ga je bil izmislil v svoji blaznosti ...

Ali so moje oči že trudne, ali pa je bila zares že legla večerna senca na okamenelo cesto, na začarano množico? ... Moja prijazna koliba se je vozila čudovito hitro, že smo bili zunaj na véliki cesti; fant je dremal ... vina, fant!

Skozi mrak se je vozila moja koliba, mimo široke ceste, ki je bila tako natlačena z okamenelemi popotniki, da so padali nekateri celo v globoki jarek. Zdi se mi, da je bilo mesto že v daljni daljavi, že v noči; samotna pokrajina naokoli, na obzorju nizki holmi s cerkvami, ki so se svetile v čudno rdečem plamenu, kakor da bi gorele. Po teh cerkvah sem spoznal pokrajino – videl sem jo že nekoč, v daljni preteklosti, in takrat je bila lepša, in takrat sem jo ljubil ... Spoznal sem tudi to dolgo procesijo, naprej hrepenéčo, na mesto začarano. Spredaj je hodil človek v duhovskem ornatu, v rokah velik križ; on edini ni premikal nog; ali je bil spoznal brezuspešnost tega početja, ali pa se je počutil dobro v svojem ozkem kolobarju. Ni nosil križa on sam – vsa dolga procesija, vsi za njim so bili obloženi; visoko so se vzdigale koščene roke, visoko so držale težki križ, in noge so stopale neprestano, vse že trudne, ranjene. Spoznal sem jih, ki sem jih ljubil nekoč, ki so mi tujci ob tej uri ... V daljavo nikdar dosegljivo buljijo blazne oči, že ves večer, o, že vso večnost, in niti koraka dalje ... Kdo bi jih rešil, kdo bi jim zaklical? ... In če bi se osvestile oči, če bi omahnile roke, izpustile križ? ... O, dalje! Boljša blaznost nego grozota spoznanja! ...

Kdo si ti, ki si uprl name iz množice svoje velike, okrvavljene oči?

Poznal sem te. Drugačen je bil tvoj pogled, bolj vesel tvoj smeh, bolj ponosen tvoj korak. Zdaj se ti že tresejo kolena, nič več ni upanja v tvojih očeh, čas je blizu, tovariš od rojstva! Tudi v mojem srcu ni več upanja, ne sočutja, ne strahu, ko gledam v ogledalu tvoj spačeni obraz. Sojeno ti je, torej padi, kakor padajo drugi. Ti stojiš, se ne ganeš – moja koliba jadra veselo mimo ... Kako dolgo še? ...

Brez doma

Poleti je bilo, ob tistem času, ko so bežali ljudje iz mesta kakor iz goreče Sodome. Po zaprašenih mestnih vrtovih – v žarkem soncu, v sivem dimu venečih, umirajočih –, po gostilniških dvoriščih, zatohlih, z oluščeni, golim zidovjem obzidanih, v vročo senco na trotoarju pred praznimi kavarnami smo se skrivali mi, ki ni bil za nas ustvaril Bog zelenih pokrajin tam zunaj.

Ob tistem času sva sedela samá na gostilniškem vrtu. »Še letos pojdem dol,« je dejal moj prijatelj in mi ni pogledal v obraz. »Zdajle še ne morem; malo pozneje, čez mesec dni, ali pa še prej ... Dolgo že nisem bil dom in zdi se mi, kakor da je domovina že zmerom bolj daleč, že bi moral zasenčiti oko, da bi jo videl, kako se blešči v daljavi, tako svetla, vsa bela ... vsako minuto gre za seženj od mene in bojim se, da mi nazadnje popolnoma ne izgine izpred oči ... Zato moram brž za njó, moram dol in pojdem še letos ...«

Sanjal je o domovini kakor o svoji ljubici, zvesti mladenki; sanjal je popotnik, ženin, hrepeneč v tujini. Glas se mu je tresel, ko mi je pripovedoval, da pojde kmalu ... morda že čez mesec dni. Govoril je in nekaj neizmerno lepega je vstajalo pred njim. Obrazi, ki je bila na njih vsa rosna, ljubezniva lepota njegove mladosti ... zelene pokrajine, zlata polja, valujoča v toplem vetru ... bele cerkve na holmih ... in iz stolpov velikonočne pesmi ... in vitko dekletce z rdečimi lici in velikimi očmi ... in prva otroška ljubezen ... Vse je še tam kakor je bilo; tisto sonce, ki je takrat veselo sijalo nji in njemu in vsi lepi božji zemlji, stoji še zmerom na nebu in beli oblaki leté in pod njimi beže preko travnikov sence kakor sanje ...

Lica so mu bila zardela, gledal je motno in nemirno. Njegovo globoko domotožje, polno slasti in bolečine, je objelo mene samega, stisnilo mi srce kakor v čudnem strahu ...

Takrat je nosil ogoljeno suknjo in ni bil obrit; redke rumene kocine so mu poganjale po obrazu. Slikar je bil, toda moč njegova je bila šibka, plaha, v vetru omahujoča. Moč brez doma ... nestalno blodeča, iščoča, naprej hrepeneča, ozirajoča se plaho po poti nazaj! Kadar sem stal pred njegovimi deli, se ni vzradostilo moje srce: hotela so govoriti in so jecala nerazumljive besede. Ozrl sem se nanj in sem spoznal, da delo ni bilo izraslo iz njegovega srca. Slab je bil in boječ kakor otrok in si ni upal, da bi pokazal ljudem lepoto, ki je bila v njegovem srcu. Niti o svoji domovini, o svojem domotožju, o svoji sladki bolečini ni govoril; bilo ga je sram, tujca na vsem božjem svetu, da bi pripovedoval o domovini, ki je sam ni poznal – o bajni deveti deželi; da bi govoril v jeziku, ki ga sam ni razumel, ki ga je slutilo komaj koprneče srce. Mislil je tuje misli in stvarjal tuja dela po tujih zapovedih; sam sebi tujec ...

Takrat sva se ločila in sva šla vsak po svojih potih in se nisva srečala pet let.

Kakor pred petimi leti je bil, samo da je nosil dostojno suknjo in skrbno počesano, nekoliko redko brado. Dokopal se je bil do belega kruha. Videl sem njegova dela – ustvarjena so bila po drugih zapovedih, ki niso bila prejšnjim čisto nič podobna ... Samevalo je drevó na previsokem hribu in kakor s tenko bilko so se igrali vetrovi z njim ... Slab in mehak je bil kakor prej in čas, ki je prinašal vsako uro nove evangelije, ga je gnetel kakor testó – samujočega, omahujočega. Samo časih, iz barve, iz črte – hipen pogled izza spečih trepalnic – je zasijalo nekaj neznanega, toplega; zatrepetala je lepota, ki je bila v njegovem srcu in ki si ni upal, da bi ji odprl duri.

»Ali si bil kaj doma?« sem ga prašal.

Ozrl se je z nemirnim pogledom vstran in je zardel.

»Ne še ...«

In nato je nadaljeval hitro in z istim trepetajočim glasom kakor pred petimi leti.

»Letos pojdem. Zdajle še ne morem; ampak čez mesec dni, ali pa še prej ... Čas je; tako daleč, se mi zdi, da je domovina že od mene, in bojim se, da mi naposled popolnoma ne izgine izpred oči ... Letos pojdem ...«

Na ustnicah sem mu videl in v očeh in slišal sem iz glasu njegovega, kako je glodalo v njem globoko domotožje, slasti in bolečine polno. Toda nič več ni bilo v njegovem glasu tistega tihega, skoro veselega zvoka, iz upanja porojenega; nič več ni bilo vere v njegovih očeh.

In spoznal sem in prestrašil sem se, ko mi je pripovedoval.

»Nekoč, predlanskim je bilo, že ob pozni jeseni, sem se bil že čisto napravil. Stanovanje sem bil že odpovedal, vse sem bil že pospravil in bil sem že na kolodvoru. Omotica me je bila obšla, opotekal sem se kakor pijan; solze so mi tekle po licih – ali od sreče, ali od žalosti ... In ko sem bil na kolodvoru, sem se vrnil, sam nisem vedel, zakaj; kakor da bi me bil kdo poklical z ukazujočim glasom. O prijatelj, in šel sem kakor hudodelec, nikomur nisem pogledal v obraz ... Žal mi je bilo potem in bolan sem bil ...«

Toliko trpljenja je bilo v njegovem pripovedovanju, da mi je bilo samemu težko pri srcu. Strah me je bilo ... Ločila sva se in gledal sem za njim, ko je šel počasi po široki, vroči cesti proti predmestju ...

Privezan je bil z močno vrvjó in se ni mogel ganiti, ni se smel. Če bi stopil v kupé, bi ga potegnili za vrat in za roke vznak nazaj na peron. Ne dalje, tujec, popotnik brez doma, vel list na valovih! Zasenči si okó, glej od daleč v obljubljeni deželo, umiraj v koprnenju! ... Ne dalje – in če bi preromal vso božjo zemljo od izhoda do zahoda, ne našel bi doma nikjer, zakaj ni ga v tvojem srcu ...

In koprnenje je glodalo zmerom globlje; na obrazu so se poznala znamenja bolečine in stokal je v sanjah.